

Received: 29 July 2020, Revised: 21 Sep 2020

Accepted: 4 Oct 2020

นิพนธ์ต้นฉบับ

ปัจจัยการบริหารและกระบวนการบริหารที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทย ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10

ศิริภัสสร มุลสาร^{1,*}, ชนะพล ศรีธำชา², ศรีบุษย์ ศรีไชยเจริญพงษ์³

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวางนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารและกระบวนการบริหารที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ประชากรที่ศึกษา คือ แพทย์แผนไทยที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขตสุขภาพที่ 10 จำนวน 150 คน ศึกษาจากประชากรทั้งหมด โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่างเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) มีค่ามากกว่า 0.50 และวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่า 0.96 เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 6 พฤษภาคม - 6 มิถุนายน 2563 นำเสนอข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานโดยกำหนดนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมปัจจัยการบริหาร อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.03 (SD=0.53) กระบวนการบริหารอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.19 (SD=0.39) และระดับการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.07 (SD=0.55) ปัจจัยกระบวนการบริหารด้านการวางแผน และ ด้านการควบคุมกำกับ มีผลและสามารถร่วมกันพยากรณ์การปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขตสุขภาพที่ 10 ได้ร้อยละ 45.4 ($R^2=0.454$, $p\text{-value}<0.001$)

คำสำคัญ ปัจจัยการบริหาร การแพทย์แผนไทย

¹ นักศึกษาหลักสูตร สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต เอกการบริหารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² รองศาสตราจารย์ ดร.มหาวิทยาลัยขอนแก่น

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตสกลนคร

*Corresponding author: Sirapatsorn_Moonsan@kkumail.com

Original Article

Administrative Factors and Process Affecting the Performance of Thai Traditional Medicine Practitioner at Sub-District Health Promoting Hospital In Health Region 10

Sirapatsorn Moonsan^{1,*}, Chanaphol Sriruecha², sribud srichaijaronpong³

Abstract

This is a cross-sectional descriptive research aimed to study the administrative factors affecting the performance of thai traditional medicine practitioners at sub-district health promoting hospital in Health Region 10 Thailand. There were 150 in this study which were population and 12 people's key informants for qualitative data by in-deep interview. The index for item objective congruence (IOC) value for questionnaire was higher than 0.50 (IOC 1.00- 1.00) and The reliability tested with Cronbach's Alpha Coefficient was found at 0.96. Data were collected between May 6th – June 6th, 2020. Descriptive and inferential statistics were utilized. The level of statistical significant was set at 0.05. Result revealed that the level of the administrative factors was found at high level with mean of 4.03 (SD=0.53), The administrative process factor was found at high level with mean 4.19 (SD=0.39). The standard performance of thai traditional medicine practitioners at sub-district health promoting hospital in Health Region 10 was found at high level with mean 4.07 (SD=0.55). The variable of administrative process management planning and controlling could predict the performance of thai traditional medicine practitioners at sub-district health promoting hospital in Health Region 10 at 45.4 percentage. ($R^2=0.454$, $p\text{-value}<0.001$).

Keywords: Administrative Factors, Thai traditional medicine.

¹Student in Master of Public Health,(Administrative Public Health),Khon Kaen University.

²Association Professor, Khon Kaen University.

³Assistant Professor, Chalermprakiat Sakon Nakorn Campus

*Corresponding author: Sirapatsorn_Moonsan@kkumail.com

บทนำ

กระทรวงสาธารณสุขได้พัฒนาระบบบริการสุขภาพให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน พัฒนาศักยภาพส่งเสริมระบบส่งต่อเพื่อลดความแออัดและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเหมาะสมในปีงบประมาณ 2554 – 2555 ได้มีการทบทวนแนวทางการพัฒนาหน่วยบริการให้มีทิศทางที่ชัดเจนและเป็นระบบ โดยดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan) ระยะเวลาอย่างน้อย 5 ปี เพื่อตอบสนองแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของสังคมและประชากรตลอดจนความต้องการด้านสุขภาพของประเทศได้ทันทั่วทั้งที่ โดยมีกรอบการพัฒนาระบบบริการสุขภาพในรูปแบบเครือข่ายบริการแทนการขยายโรงพยาบาลภายใต้หลักการเครือข่ายบริการไร้รอยต่อ เชื่อมโยงบริการทุกระบบเข้าด้วยกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลระบบบริการสุขภาพประชาชน กระทรวงสาธารณสุขจึงได้กำหนดให้การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสานเป็น Service Plan อีกสาขาหนึ่ง และมีการบริหารจัดการเรื่องระบบบริการ ระบบส่งต่อระบบการตรวจรักษาด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจึงมีแนวคิดในการพัฒนาระบบบริการสุขภาพ สาขาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน เพื่อให้มีการจัดการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสานในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐอย่างเหมาะสมตามบริบทของแต่ละระดับบริการซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด กับประชาชนผู้มารับบริการ¹

เขตสุขภาพที่ 10³ มีทั้งหมด 5 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญจังหวัดยโสธร จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทั้งหมดจำนวน 838 แห่ง จัดบริการด้านแพทย์แผนไทย 784 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 93.55 มีแพทย์แผนไทยที่อยู่ประจำ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 150 คน คิดเป็นร้อยละ 19.13³ จากรายงานการสรุปผลตรวจราชการการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทย เขตสุขภาพที่ 10 พบว่าการปฏิบัติงานด้านการแพทย์แผนไทยยังคงพบปัญหา ได้แก่ ด้านการวางแผน ในการกำหนดวัตถุประสงค์ แต่ละแห่งมีความแตกต่างด้านนโยบาย ด้านบุคลากรพบว่า อัตรากำลังแพทย์แผนไทยในระบบบริการสาธารณสุขมีแนวโน้มลดลง จากการตรวจสอบข้อมูลพบว่า การแพทย์แผนไทยด้านการจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเชิงรุกชุมชน ผลการบริการไม่ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัด นอกจากนี้ยังพบปัญหาการใช้ยาสมุนไพรไม่ผ่านรายการยาที่จำกัด มูลค่ายาแผนไทย ยังไม่ผ่านเกณฑ์ของกรมแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (เป้าหมายร้อยละ 36) และพบว่าด้านการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการแพทย์แผนไทยตามเกณฑ์มาตรฐาน (ร.ร.สส.พท.) ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 9.8² จากผลการปฏิบัติงานสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยการบริหารและกระบวนการบริหารที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 ซึ่ง

ผลการวิจัยจะทำให้เห็นสภาพความเป็นจริงในการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาระบบการแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ปัจจัยการบริหารและกระบวนการบริหารที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10
2. ระดับปัจจัยการบริหาร ระดับกระบวนการบริหาร ระดับการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10
3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Cross- Sectional Descriptive Research) ระยะเวลาศึกษา ระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม 2562 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม 2563 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ในการหาค่าสถิติเชิงพรรณนา และสถิติอนุมาน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม และเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารและกระบวนการบริหารที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือแพทย์แผนไทยที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 ปีงบประมาณ 2562 จำนวน 150 คน³

กลุ่มตัวอย่าง คือ แพทย์แผนไทยที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 ผู้วิจัยทำการสุ่มจากประชากรทั้งหมดจำนวน 150 คน³ เก็บแบบสอบถามได้ทั้งหมด 150 ชุด การวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติอ้างอิงเพื่ออธิบายไปยังแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 เมื่อระยะเวลาเปลี่ยนแปลงไป

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือขึ้นจากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีและงานวิจัยที่สอดคล้องกัน โดยข้อมูลเชิงปริมาณใช้ชุดแบบสอบถามและข้อมูลเชิงคุณภาพใช้แนวทางสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อยืนยันข้อมูลเชิงปริมาณและมีการกำหนดชุดแบบสอบถามให้สอดคล้องกับตัวแปรแต่ละตัวในรอบแนวคิดการวิจัยโดยมีผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านตรวจสอบและให้คำปรึกษาโดยในแต่ละข้อคำถามจะมีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป⁵ ทดลองใช้ (Try out) ในแพทย์แผนไทยที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดสกลนคร เขตสุขภาพที่ 8 จำนวน 30 คน และได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficients) ซึ่งจะต้องมีค่าเท่ากับ 0.97 และได้รับรองจริยธรรมการวิจัย

ในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่ HE632099 ลงวันที่ 5 พฤษภาคม 2563

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ชุดที่ 1 ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารของแพทย์แผนไทย ประกอบด้วย ด้านกำลังคน ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์

ส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร ประกอบด้วย ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการจัดคนเข้าทำงาน ด้านการอำนวยความสะดวก และด้านการควบคุมกำกับ

ส่วนที่ 4 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ การปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 ประกอบด้วย การให้บริการด้านการแพทย์แผนไทย การใช้ยาสมุนไพร และการบันทึกข้อมูลและการรายงาน โดยลักษณะของส่วนที่ 1-4 เป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และมีคำตอบให้เลือกตอบ 5 ระดับ (5,4,3,2,1)⁶

ส่วนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 ลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิดโดยให้แสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

ชุดที่ 2 แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 12 คน เพื่อยืนยันข้อมูลเชิงปริมาณ โดยเลือกบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลด้านการแพทย์

แผนไทยได้ดีที่สุด (Key Informants) ประกอบด้วย จังหวัดมุกดาหาร 2 คน จังหวัดอำนาจเจริญ 2 คน จังหวัดยโสธร 2 คน จังหวัดศรีสะเกษ 3 คน และจังหวัดอุบลราชธานี 3 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

คุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ ประสบการณ์การปฏิบัติงานและการได้รับการฝึกอบรม ใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด

ระดับปัจจัยการบริหาร ระดับกระบวนการบริหาร และระดับการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ (5,4,3,2,1) มีระดับการวัดเป็นช่วงสเกล (Interval Scale) ซึ่งมีเกณฑ์ในการให้คะแนน¹⁰ ดังนี้

การบริหารมากที่สุด ช่วงคะแนน 4.50-5.00, การบริหารมาก ช่วงคะแนน 3.50-4.49, การบริหารปานกลาง ช่วงคะแนน 2.50-3.49, การบริหารน้อย ช่วงคะแนน 1.50-2.49, การบริหารน้อยที่สุด ช่วงคะแนน 1.00-1.49

โดยแปลผล นำมาจัดระดับ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ซึ่งได้จากแบ่งช่วงคะแนน⁶ เป็น 5,4,3,2,1 ตามลำดับ

สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

ใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัวแปรโดยตัวแปรอิสระทุกตัวที่ต้องการวิเคราะห์ จับคู่กับตัวแปรตามทีละตัว

ผลการวิจัย

คุณลักษณะส่วนบุคคล ส่วนใหญ่เป็นเพศ หญิง ร้อยละ 85.3 โดยมีอายุเฉลี่ย 33.59 ปี สถานภาพโสด ร้อยละ 53.3 ส่วนใหญ่จบ การศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 75.3 มีรายได้ส่วน ใหญ่เฉลี่ย 22,763 บาท ส่วนใหญ่มีระยะเวลาใน การปฏิบัติงานแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลเฉลี่ย 5 ปี ร้อยละ 84.0 การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการแพทย์แผน ไทย ร้อยละ 94.0

ระดับปัจจัยการบริหารของแพทย์แผนไทยใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 ภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ค่าเฉลี่ย 4.03 (SD= 0.42) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านกำลังคน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.15 (SD=0.43) รองลงมาคือ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งมี ค่าเฉลี่ย 4.01(SD=0.48) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด คือด้านงบประมาณ มีค่าเฉลี่ย 3.93 (SD=0.55)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ปัจจัยการ บริหารที่สำคัญในการปฏิบัติงานของแพทย์แผน ไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขต สุขภาพที่ 10 ได้แก่การสนับสนุนของผู้บริหาร ทั้ง ในด้านกำลังคน การงบประมาณ และการ สนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งการได้รับการ

สนับสนุนจากภาคีเครือข่ายและชุมชน จึงจะทำ ให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมี ประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาระดับกระบวนการบริหารใน การปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ค่าเฉลี่ย 4.19 (SD= 0.39) หากพิจารณารายด้านจะพบว่า ด้าน การจัดองค์กรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.29 (SD= 0.45) รองลงมาคือ ด้านการอำนวยความสะดวก ค่าเฉลี่ย 4.21 (SD= 0.45) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุดคือ ด้านการจัดบุคลากร ค่าเฉลี่ย 4.14 (SD= 0.48) และรองลงมาคือ ด้านการควบคุม คุณภาพและด้านการวางแผน ค่าเฉลี่ย 4.15 (SD= 0.47)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ปัจจัยที่ สำคัญในการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทย ได้แก่ ด้านการจัดบุคลากร หน่วยบริการมีการนำปัญหา ด้านบุคลากรมาวางแผนการจัดบริการ ทั้งการ ให้บริการในหน่วยบริการและการบริการในชุมชน แต่หน่วยบริการบางแห่งขาดแคลนบุคลากร เช่น ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย แต่ยังมีข้อจำกัดในด้าน งบประมาณในการจัดหา ซึ่งยังคงเป็นสิ่งที่ต้อง พัฒนาเพื่อให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานต่อไป

เมื่อพิจารณาระดับการปฏิบัติงานของแพทย์ แผนไทย พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ค่าเฉลี่ย 4.33 (SD= 0.44) หากพิจารณารายด้าน จะพบว่า การให้บริการด้านการแพทย์แผนไทย มี ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.41 (SD= 0.48) รองลงมาคือ การบันทึกข้อมูลและการรายงาน ค่าเฉลี่ย 4.32 (SD= 0.53) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ย

น้อยที่สุดคือ ด้านการใช้จ่ายสมุนไพร ค่าเฉลี่ย 4.27 (SD= 0.51)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ในการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 การให้บริการด้านการแพทย์แผนไทย ยึดเอามาตรฐานโรงพยาบาลส่งเสริมและสนับสนุนการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน (รพ.สส.พท.) ในการปฏิบัติงาน ปัญหาที่พบโดยส่วนใหญ่ การใช้จ่ายสมุนไพรน้อย และมีราคาต้นทุนค่อนข้างแพง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ด้านการใช้จ่ายสมุนไพร ซึ่งยังคงต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้ตามมาตรฐานประชาชนได้รับการบริการแพทย์แผนไทยที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพต่อไป

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยการบริหาร พบว่า ภาพรวมปัจจัยการบริหารมีความสัมพันธ์ระดับปานกลางกับการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.517, p\text{-value} < 0.001$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่ามีความสัมพันธ์ระดับปานกลางทุกด้านกับการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ด้านกำลังคน ($r=0.467, p\text{-value} < 0.001$) ด้านงบประมาณ ($r=0.368, p\text{-value} < 0.001$) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ($r=0.506, p\text{-value} < 0.001$) ตามลำดับ

กระบวนการบริหาร พบว่า ภาพรวมของกระบวนการบริหารมีความสัมพันธ์ระดับปานกลางกับการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.659, p\text{-value} < 0.001$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านมีความสัมพันธ์ระดับปานกลางกับการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ด้านการวางแผน ($r=0.620, p\text{-value} < 0.001$) ด้านการจัดองค์กร ($r=0.510, p\text{-value} < 0.001$) ด้านการจัดบุคลากร ($r=0.481, p\text{-value} < 0.001$) ด้านการอำนวยความสะดวก ($r=0.530, p\text{-value} < 0.001$) ด้านการควบคุมกำกับ ($r=0.603, p\text{-value} < 0.001$) ตามลำดับ

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยทางการบริหารและกระบวนการบริหาร กับตัวแปรตามคือ การปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์แบบขั้นตอน ตัวแปรที่เข้ามาในสมการคือ กระบวนการบริหารด้านการวางแผน และด้านการควบคุมกำกับ ซึ่งตัวแปรนี้มีผลและสามารถพยากรณ์ การปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 ได้ร้อยละ 45.4

ตารางที่ 1 ค่าสถิติวิเคราะห์ถดถอยแบบขั้นตอนของการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10

ตัวแปร	B	Beta	T	p-value	R	R ²	R ² Change
1. ด้านการวางแผน	0.377	0.395	4.936	<0.001	0.620	0.384	-
2. ด้านการควบคุมกำกับ	0.326	0.348	4.348	<0.001	0.674	0.454	0.070
ค่าคงที่ = 1.418, F = 47.682, p-value < 0.001, R = 0.674, R ² = 0.454, R ² _{adj} = 0.447							

ภาพรวมปัจจัยการบริหารและกระบวนการบริหารมีความสัมพันธ์ระดับปานกลางกับการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.517$, $p\text{-value} < 0.001$) ปัจจัยการบริหารหรือทรัพยากรทางการบริการ มีความสำคัญต่อการบริหารงานเป็นอย่างมากซึ่งปัจจัยการบริหารจะทำให้การบริหารนั้นมีประสิทธิภาพไม่ว่าการบริหารอาจจะเป็นการบริหารด้านสุขภาพการบริหารด้านอื่น ๆ ก็ตาม เพราะว่าประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารให้มีคุณภาพของปัจจัยการบริหารประกอบด้วย ด้านบุคคล ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการบริหารจัดการ ด้านเวลา และด้านเทคโนโลยี โดยการนำปัจจัยเหล่านี้มาผสมผสานกันได้อย่างเหมาะสม⁷ ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วพบว่าปัจจัยทางการบริหารมีความสัมพันธ์ระดับปานกลางกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล⁸ เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไปหรือพื้นที่แตกต่างกันออกไป ปัจจัยเหล่านี้อาจส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่แตกต่างออกไปด้วยเช่นกัน ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่าไม่สอดคล้องในระดับที่ต่างกับงานวิจัย

ที่มีผู้ศึกษาไว้ว่า ปัจจัยทางการบริหารมีความสัมพันธ์ระดับสูงกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล⁷

ระดับระดับกระบวนการบริหารในการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.19 (SD= 0.39) เพราะว่ากระบวนการบริหารเป็นการกำหนดขั้นตอนหรือวิธีการในการจัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่องค์กรกำหนดไว้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพมากที่สุด รวมทั้งมีการพัฒนาวิธีการให้มีความทันสมัยและนำไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับองค์กรได้โดยใช้กระบวนการทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการจัดคนเข้าทำงาน ด้านการอำนวยความสะดวก และด้านการควบคุมกำกับ¹¹ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ต้องมีการค้นหาปัญหาในพื้นที่ที่นำมาวางแผนในการดำเนินงาน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงาน การจัดสรรคนเข้าทำงานให้เหมาะสม มีการมอบหมายและการสั่งการรวมถึงการ

ควบคุมกำกับในการปฏิบัติงาน ให้เป็นไปตาม
เกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ
ธนภัทร อริญเพิ่ม และชนะพล ศรีฤาชา (2554)⁹
ได้ศึกษาปัจจัยบริหารและกระบวนการบริหาร ที่
มีผลต่อสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของหัวหน้า
สถานีนอนามัย ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษา

พบว่า ภาพรวมระดับกระบวนการบริหารต่อ
สมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของหัวหน้าสถานีนอนามัย ในจังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 0.16 (S.D=0.59)

ตารางที่ 2 คุณลักษณะส่วนบุคคลของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่
10 (N=150)

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	128	85.3
ชาย	22	14.7
อายุ (ปี)		
21 – 30 ปี	74	49.2
31 - 40 ปี	45	30
41 - 50 ปี	19	12.8
51 - 60 ปี	12	8
Mean = 33.59 ปี, SD= 8.87 ปี, Min. = 24 ปี, Max. = 56 ปี		
สถานภาพ		
โสด	80	53.3
คู่	63	42.0
หม้าย/หย่า/แยก	7	4.7
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	27	18.0
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	113	75.3
สูงกว่าปริญญาตรี	10	6.7

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)		
10,001 - 20,000 บาท	90	60.0
20,001 - 30,000 บาท	27	19.0
30,001 - 40,000 บาท	20	13.0
40,001 - 50,000 บาท	13	8.0
Mean=22,763.60 บาท, SD=10,432.89 บาท, Min.=11,000 บาท, Max. = 50,000 บาท		
การฝึกอบรมเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทย		
เคย	141	94.0
ไม่เคย	9	6.0
การเคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทย (n=141)		
1-2 ครั้ง	55	39.0
3-4 ครั้ง	35	24.8
5-6 ครั้ง	38	26.9
7 ครั้งขึ้นไป	13	9.3
Mean = 3.760 ครั้ง, SD= 0.238 ครั้ง, Median = 3 ครั้ง, Min. = 1 ครั้ง Max. = 10 ครั้ง		

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลระดับปัจจัยการบริหารของแพทย์แผนไทย

ปัจจัยการบริหาร	Mean	SD	การแปลผล
1. ด้านกำลังคน	4.15	0.43	มาก
2. ด้านงบประมาณ	3.93	0.55	มาก
3. ด้านวัสดุอุปกรณ์	4.01	0.48	มาก
ภาพรวมปัจจัยการบริหาร	4.03	0.42	มาก

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลระดับกระบวนการบริหารของแพทย์แผนไทย

กระบวนการบริหาร	Mean	SD	การแปลผล
1. ด้านการวางแผน	4.15	0.47	มาก
2. ด้านการจัดองค์กร	4.29	0.45	มาก
3. ด้านการจัดบุคลากร	4.14	0.48	มาก
4. ด้านการอำนวยความสะดวก	4.21	0.45	มาก
5. ด้านการควบคุมกำกับ	4.15	0.47	มาก
ภาพรวมกระบวนการบริหาร	4.19	0.39	มาก

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลระดับการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทย

การปฏิบัติงานด้านการแพทย์แผนไทย	Mean	SD	การแปลผล
การให้บริการด้านการแพทย์แผนไทย	4.41	0.48	มาก
การใช้จ่ายสมุนไพร	4.27	0.51	มาก
การบันทึกข้อมูลและการรายงาน	4.32	0.53	มาก
รวม	4.33	0.44	มาก

ตารางที่ 6 ค่าสถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนกระบวนการบริหารกับการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทย

กระบวนการบริหาร	การปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขตสุขภาพที่ 10		
	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r)	p-value	ระดับความสัมพันธ์
กระบวนการบริหาร	0.659	<0.001	ปานกลาง
ด้านการวางแผน	0.620	<0.001	ปานกลาง
ด้านการจัดองค์กร	0.510	<0.001	ปานกลาง
ด้านการจัดบุคลากร	0.481	<0.001	ปานกลาง
ด้านอำนาจการ	0.530	<0.001	ปานกลาง
ด้านการควบคุมกำกับ	0.603	<0.001	ปานกลาง

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากสมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้ คือ ปัจจัยการบริหารและกระบวนการบริหารที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 สรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยการบริหารมีผลต่อการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 ปัจจัยบริหาร ด้านกำลังคน ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านไม่มีผลต่อการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยใน

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 ซึ่งผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

2. กระบวนการบริหารที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 กระบวนการบริหาร ด้านการวางแผน และด้านการควบคุมกำกับ มีผลต่อการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐาน ส่วนด้านการจัดองค์กร ด้านการจัดบุคลากร และด้านการอำนาจการ ไม่มีผลต่อการ

ปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10 ซึ่งผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

1. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอในเขตสุขภาพที่ 10 ควรส่งเสริมและสนับสนุน ให้มีการพัฒนาคุณภาพการรักษาพยาบาลและภาพลักษณ์ ด้านการใช้สมุนไพรที่มีในชุมชน มาใช้ในการดูแลสุขภาพเบื้องต้น เพื่อให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมและเกิดการพึ่งตนเองด้านสุขภาพให้มากยิ่งขึ้น ควรให้ความสำคัญในเรื่องของระยะเวลาในการปฏิบัติงานเป็นส่วนหนึ่งของการคัดเลือกบุคคล เพื่อรับผิดชอบการปฏิบัติงานด้านการแพทย์แผนไทย

2. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอในเขตสุขภาพที่ 10 และโรงพยาบาลแม่ข่าย ควรให้การสนับสนุนทรัพยากรทางการเงินที่มีความจำเป็นเร่งด่วนในการรักษาหรือฟื้นฟูสุขภาพ เพื่อให้การปฏิบัติงานแพทย์แผนไทยสำเร็จตามเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

1. กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. คู่มือสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล. กรุงเทพฯ: องค์การส่งเสริมการค้าผ่านศึก; 2560.

2. อุษณีย์ หลอดเณร. รายงานผลการพัฒนาระบบบริการแพทย์แผนไทย (อีสานตอนบน) ปี 2556. อุตรธานี: เครือข่ายบริการที่ 8; 2556.
3. สำนักงานเขตสุขภาพที่ 10. สรุปรายงานประจำปีงาน service plan การพัฒนาคุณภาพแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน ; 2562.
4. บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. การเขียนรายงานวิจัยและวิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ: จามจุรี; 2551
5. บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8 ฉบับปรับปรุงใหม่ กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น; 2553.
6. สำเริง จันทสุวรรณและสุวรรณ บัวทวน. ระเบียบวิจัยทางสังคมศาสตร์. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2547.
7. ประจักษ์ บัวผัน. หลักการบริหารสาธารณสุข. พิมพ์ครั้งที่ 4. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2558
8. ศศิธร เฝ้าทรัพย์และสุวิทย์ อุดมพาณิชย์. คุณลักษณะส่วนบุคคลและปัจจัยการบริหารที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดขอนแก่น. วารสารทันตภิบาล; 2555. 28(1):35-45.

9. ธนภัทร อรัญเพิ่ม และชนะพล ศรีฤาชา
ปัจจัยบริหารและกระบวนการบริหารที่มีผล
ต่อสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของหัวหน้า
สถานีนอมาลัยในจังหวัดกาฬสินธุ์: วารสาร
วิจัย มข. 2554;16
10. Likert, Attitude theory and
measurement. New York: John Wiley
& Sons;1967
11. Weihrich, H.,& Koontz, H.
Management: A Global perspective.
10th ed. New York: Mac Graw-Hil;
1993.